

ΝΕΕΣ ΕΠΟΧΕΣ

Ιδέες και Τέχνες, Γράμματα, Παλιολογός, Επιστήμες

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ

Η απολογία των ιστορικών

*** Η επένδυση υψηλών προσδοκιών στην εκπαίδευση προκαλεί οξύτερη κριτική εναντίον της**

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΟΥΛΟΥΡΗ

Τι συνδέει το περιβόητο πλέον βιβλίο της Στ' Δημοτικού με το νέο βιβλίο της Γ' Γυμνασίου και το επίσης νέο εγχειρίδιο της Γ' Λυκείου; Αν πιστέψουμε την «ειδησεογραφία» του τελευταίου μήνα, υπάρχει ένα ευρύτατο σχέδιο αποδόμησης της ελληνικής εθνικής ταυτότητας μέσω της σχολικής μας Ιστορίας. Σε αυτό το σχέδιο μάλιστα μετέχουν όλοι οι ιστορικοί της χώρας, εφόσον έχουν επιτρέψει να εμφιλοχωρήσουν εθνικά «ύποπτες» αναφορές στα εν λόγω εγχειρίδια. Βεβαίως, μεγάλες διαφορές χωρίζουν τα τρία βιβλία, στις οποίες δεν προτίθεται να αναφερθώ στην παρούσα επιφυλλίδα. Η μείζων διαφορά είναι ότι τα δύο πρώτα έχουν γραφτεί μέσα από διαγωνισμούς ενώ το τρίτο είναι προϊόν απευθείας ανάθεσης - το μοναδικό εγχειρίδιο σε ολόκληρο το ελληνικό σχολείο, από το Δημοτικό ως το Λύκειο, που γράφτηκε με αυτόν τον τρόπο μετά τη μεταρρύθμιση Αρσένη. Αντικατέστησε άλλωστε το προηγούμενο εγχειρίδιο της Γ' Λυκείου, προϊόν διαγωνισμού εκείνο, που είχε επίσης «αποσυρθεί» με βάση πολιτικά κριτήρια αλλά χωρίς να προλάβει να φθάσει ποτέ στα σχολεία. Στόχος ήταν να γραφεί προφανώς μια πολιτικά και εθνικά «ορθή» Ιστορία, που να εκφράζει τη νέα κυβέρνηση. Το γεγονός ότι και το βιβλίο αυτό βρέθηκε στο στόχαστρο για έλλειψη εθνικής ορθότητας αποδεικνύει ότι οι πολιτικές σκοπιμότητες μπορούν να πλειοδοτήσουν στον χώρο της εκπαίδευσης, με χαρακτηριστική ευκολία, χάρη στον ιστορικό αναλφαβητισμό των Ελλήνων.

Η εμπλοκή των σχολικών εγχειριδίων Ιστορίας στην προεκλογική διαμάχη μας προσφέρει αφορμές για να στοχαστούμε σε μια σειρά από ζητήματα: πρώτον, την υπερεπένδυση προσδοκιών στην εκπαίδευση και στο μοναδικό της κρατικό εγχειρίδιο, δεύτερον, τη σύνδεση της διδασκαλίας της Ιστορίας αποκλειστικά με τον εθνικό φρονηματισμό, τρίτον, τον ιστορικό αναλφαβητισμό που κατακτά τις νέες γενιές και που επιτρέπει την εμπέδωση της ψευδούς, αν και ανακουφιστικής, εικόνας για το παρελθόν, τέταρτον, τον εξαναγκασμό των ιστορικών σε δηλώσεις φρονημάτων.

Η σχέση υψηλών προσδοκιών και επακόλουθης απογοήτευσης αποτελεί σταθερό χαρακτηριστικό της εκπαιδευτικής μας Ιστορίας από την εποχή του Διαφωτισμού. Είναι εξάλλου γνωστό ότι η επένδυση υψηλών προσδοκιών στην εκπαίδευση προκαλεί οξύτερη κριτική εναντίον της. Υψηλές είναι και οι προσδοκίες που επενδύονται στο σχολικό εγχειρίδιο, πολύ περισσότερο όταν υπάρχει μόνο ένα, όταν εκδίδεται από το κράτος και όταν οι μαθητές καλούνται να το αποστηθίσουν. Είναι πραγματικά παράδοξο ότι το σχολικό εγχειρίδιο παίζει τόσο κεντρικό ρόλο στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Και είναι παράδοξο γιατί ο ρόλος του εγχειριδίου, όπως και ο ίδιος ο όρος δηλώνει, θα έπρεπε να είναι μάλλον επικουρικός σε μια διδασκαλία η οποία θα το χρησιμοποιούσε ως άξονα και οδηγό - «μίτο της Αριάδνης εις τον της ιστορίας λαβύρινθον» το είχε χαρακτηρίσει συγγραφέας σχολικού βιβλίου Ιστορίας μόλις το 1857. Σήμερα, 150 χρόνια αργότερα, δεν έχουμε καταφέρει να κάνουμε το εγχειρίδιο «εγχειρίδιο».

Η σύνδεση της εκπαίδευσης με την ανάπτυξη της «εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης» στο περίφημο άρθρο 16 του Συντάγματος χρησιμοποιήθηκε ως μείζον επιχείρημα για τον τρόπο που πρέπει να γράφεται και να διδάσκεται η Ιστορία στο σχολείο. Εντούτοις, εδώ και δεκαετίες, τα αναλυτικά προγράμματα και οι σχετικές οδηγίες του Παιδαγωγικού

Ινστιτούτου αναφέρουν ως κύριους στόχους, μεταξύ άλλων, την «ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης», την «κριτική αξιολόγηση των ιστορικών πηγών», τη διαμόρφωση πνεύματος «μετριοπάθειας, ανοχής και σεβασμού προς το διαφορετικό» κ.λπ. Πρόκειται για αντίφαση του εκπαιδευτικού μας συστήματος; Ή μήπως έχουμε μπερδέψει την εθνική αυτογνωσία (που πράγματι μπορεί να κατακτηθεί μέσω της κριτικής γνώσης του παρελθόντος) με τον εθνικό φρονηματισμό (που βασίζεται στη δογματική διδασκαλία);

Πολλές έρευνες και δημοσκοπήσεις αλλά και η εμπειρία όλων όσοι έχουν διορθώσει γραπτά πρωτοετών φοιτητών στην Ιστορία έχουν δείξει την ελλιπή ιστορική παιδεία των αποφοίτων του Λυκείου, ένα φαινόμενο που θα ονομάζαμε «ιστορικό αναλφαβητισμό». Η άγνοια της Ιστορίας είναι εξάλλου αυτή που επιτρέπει στα στερεότυπα και στους μύθους να γίνονται πολύ πιο πειστικά σε έναν δημόσιο διάλογο περί Ιστορίας.

Για την άγνοια αυτή δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ευθύνονται και οι ιστορικοί. Ευθύνονται γιατί δεν κατόρθωσαν, όπως φάνηκε, να εκλαϊκεύσουν την ακαδημαϊκή Ιστορία ώστε να γίνει πράγματι κτήμα ενός ευρύτερου αναγνωστικού κοινού. Παρέμειναν, όχι όλοι βεβαίως, εγκλωβισμένοι στο εργαστήρι τους, παράγοντας γνώση που αφέθηκε να σκονίζεται στα ράφια των βιβλιοθηκών. Δεν κατόρθωσαν, εξάλλου, να πείσουν για την αυτονόητη αναγκαιότητα η Ιστορία που διδάσκεται στο σχολείο να επικοινωνεί με τα κεκτημένα της ιστορικής έρευνας. Ούτε έπεισαν για το κύρος της επιστήμης τους, εφόσον το επιχείρημα που επίμονα επαναλαμβάνονταν ήταν ότι όλοι «γνωρίζουν» την ιστορία τους και ότι αυτό είναι αρκετό για να έχουν γνώμη για το πώς πρέπει να γράφεται και να διδάσκεται η Ιστορία. Είναι παράδοξο ότι το επιχείρημα αυτό, που αμφισβητεί την επιστημονικότητα της Ιστορίας, είναι ακριβώς το επιχείρημα των αποδομητών της. Τέλος, κάποιοι από τους ιστορικούς υπονόμειναν οι ίδιοι το κύρος τους όταν, σε απάντηση των επιθέσεων - άδικων, πράγματι - που δέχτηκαν, κατέφυγαν σε δηλώσεις «εθνικής ορθότητας». Απέναντι σε ποιους κριτές, όμως, απολογούνται οι ιστορικοί; Ποιο μπορεί να είναι το περιεχόμενο μιας «απολογίας για την Ιστορία», αν όχι η υπεράσπιση του επαγγέλματος του ιστορικού, όπως έγραφε ο Μαρκ Μπλοκ;

Η κυρία Χριστίνα Κουλούρη είναι καθηγήτρια Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

**Το ΒΗΜΑ, 04/11/2007 , Σελ.: Β66
Κωδικός άρθρου: Β15207Β662
ID: 290440**